

بسم الله الرحمن الرحيم

موضوع

تاریخ محلی برازجان

استاد راهنما

دکتر مرتضی نورایی

نویسنده

سارامشتاقی

شماره دانشجویی

911031325

دانشگاه اصفهان

دانشکده ادبیات

مقطع / کارشناسی

بهار 94

مقدمه

شهر برازجان مرکز شهرستان دشتستان و یکی از شهرهای مهم استان بوشهر می باشد. این شهر دارای سابقه تاریخی طولانی می باشد. در این تحقیق که به روش توصیفی است سعی شده که موقعیت طبیعی شهر، سابقه تاریخی و محصولات کشاورزی و زبان و دین آن مورد بررسی قرار گیرد. که قبلاً نیز کتابها و مقالاتی نیز در این زمینه تألیف شده است.

موقعیت طبیعی شهر برازجان

شهر برازجان در جلگه ای به وسعت تقریباً 2500 کیلو متر مربع قرار گرفته است. از نظر موقعیت در 29 درجه و 16 دقیقه عرض شمالی و 51 درجه و 13 دقیقه طول شرقی قرار دارد و ارتفاع آن نسبت به دریا 75 متر است. رشته کوه «گیسکان» در مشرق و به فاصله 4 کیلومتری آن واقع است (فخرایی، 1383، 129).

دومین شهر بزرگ استان بوشهر از نظر جمعیت است و طبق سرشماری 1390 جمعیت این شهر 94459 نفر می باشد.

تاریخ تاسیس شهرداری در برازجان به سال 1329 است. در آن دوره در برازجان شهرداری زیر نظر فرمانداری و با چند نیروی کارگر کار می کرد و اولین شهردار برازجان بعد از چند ماه در سال 1329 آقای حاج علی برازجانی معرفی شد و به عنوان اولین شهردار تاریخ برازجان شروع به کار کرد. (7)

وجه تسمیه

داستانی وجود مربوط به زمانی که سپاهیان اسکندر تاوکه (برازجان قدیم) را تصرف می کنند، عازم آخرین دژ محکم هخامنشیان که بالای کوه قلعه قرار داشت می شوند ولیکن در دامنه کوه ماه ها متوقف می گردند و هیچ راهی برای فتح قلعه نمی یابند. فرمانده سپاه ایران در بالای قلعه مقاومت دلیرانه می کند. نام سردار ایرانی «براز» بوده است. مقاومت دلیرانه سردار ایرانی تا به حدی محبوبیت او را بالا می برد که مردم او را «برازجان» می گویند نهایتاً با خیانت همسر براز سپاهیان اسکندر وارد قلعه می شوند و آن را به تصرف در می آورند (کازرونی، 1387، 32).

برخی نیز علت این نام را این می دانند که چون در اطراف این محل گراز فراوان بوده از این رو آنجا را گرازدان گفته اند و بر اثر گذشت زمان به تدریج گرازان و بعد برازجان شده است (نوبان، 1365، 28).

اما به نظر می رسد این شهر در ابتدا «برازگان» = برازجان به فتح با آمده باشد که بعدها به ضم با مصطلح و متداول گردیده است. زیرا که در زبان فارسی گاهی حرفی جای حرف دیگر و صدایی جای صدای دیگر را می گیرد برازگان در اصل از دو حرف براز+ گان تشکیل گردیده و براز به فتح با در زبان فارسی مشتق از واژه برازندگی است و به معنای نیکویی و آراستگی نیز می باشد و براز صفت آن است. در زبان پهلوی نیز براز به فتح با به معنی

روشنایی و درخشش است و چون پسوند گان «جان» به آخر آن اضافه گردیده است بنابراین برازگان به معنای محل و جایگاه مردم شایسته و برازنده است و یا به معنی جایگاه روشن و درخشان می باشد (شهرسبزی، 1383، 129).

تاریخ شهر برازجان

موقعیت این شهر، از قدیم الایام مورد توجه اقوان ماقبل تاریخی بوده است. زیرا در جنوب این شهرستان رودخانه معروف «آردو» یا «آردی» که از دامنه های کوه گیسکان سرچشمه می رگرفتهو امروزه خشک و به صورت مسیل درآمده است؛ در جوانب خود تپه های باستانی متعددی را در بر گرفته، که همگی از بقایای مسکونی، پیش از تاریخ تا دوره تاریخی است که تا کنون از دید کنجکاوانه اکثر متخصصین و باستان شناسان به علت وجود حایل نخلستان پنهان مانده است؛ از آن جمله تپه مرتفع عیلامی «تل مُر» و تیخ معروف «تل پهن» که هر دو در جبهه شرقی محل کشف کاخ کوروش و به فاصله 500 متری آن قرار دارند. با نشانه های بدست آمده در قلعه ریشهر اطراف برازجان، خصوصاً جنوب شرقی نخلستان ها حضور تمدن و تاثیرات فرهنگ عیلامی در آن مقطع تاریخی ملموس و اشیاء دست آمده در «تل مر» موید هویت تاریخی منطقه می باشد. بعدها که ولایاتی از فارس به عنوان پایتخت هخامنشیانبرگزیده شد به خاطر نزدیکی برازجان به مرکز حکومت و داشتن شرایط استراتژیکی خاص از مناطق با اهمیت آن روزگار گردید و بی شک پیدایش کاخ مجلل و زیبای هخامنشیان در برازجان به جای مانده چند بنای تاریخی دیگر در حوالی شهر به اوضاع طبیعی و موقعیت حساس آن ارتباط مسلم داشته است (اتابک زاده، 1373، 29-40).

چرخش زمانه نوبت به دوره ساسانیان رسید که آثاری از سنگ و گچ و ساروج را به صورت پراکنده به خود اختصاص داده است. شهرهای ریواردشیر و برازجان و خرابه های شهر توج (توز) یادگار دوره ساسانیان می باشد. هفتاد رشته قنات از این دوره در اطراف برازجان و گستره دشتستان قابل شمارش است که نزدیک به 15 رشته آن آبدهی دارد و معمور است. برازجان مرکز دشتستان ساتراپ نشین بوده و جمعیت انبوهی در آن به فعالیت های گوناگون اشتغال داشته اند (شهرسبزی، 1383، 39). برازجان پس از اسلام و در قرون اولیه اسلامی نیز از جمله شهرهای پر رونق این ناحیه به شمار آمده است.

زبان

زبان مردم منطقه فارسی دری است، بن لهجه مردم لری می باشد که با گویش محلی مناطق لرنشین قرابت دارد. در گفتار روزمره ی مردم واژه های متداول اصیل پهلوی کم نیستند که پاره ای از آنان بدون تغییر و تعدادی با اندک اختلافی بکار برده می شود.

دین

اهالی دشتستان مسلمان و دارای مذهب شیعه اثنی عشری هستند، قبل از ورود اسلام به ایران گروهی یهودی صاحبان ملک، شغل و پیشه در این شهر بوده اند. اقلیتی از این گروه هم اینک نیز با بدست گرفتن حرفه هایی چون زرگری و معاملات طلا و بعضاً بزازی در این سرزمین روزگار می گذرانند. با اینکه سالهاست از جمعیت آنها به علت مهاجرت کاسته شده اما جزئی از املاک و گورستان قدیمی آنها هنوز پابرجاست (اتابک زاده، 1373، 82).

محصولات کشاورزی

خرما و تنباکو دو محصول عمده کشاورزی دشتستان می باشد که پس از رفع نیازمندیهای داخلی حجم معاملات ورقم صادرات آن با سایر محصولات تفاوت زیادی دارد از جمله محصول صادراتی طی سال های اخیر سبزی شوید می باشد که به کشور روسیه صادر می شود. از دیگر محصولات منطقه: گوجه فرنگی، لیمو ترش، هندوانه، بادمجان و... (اتابک زاده، 1373، 81).

شهرستان دشتستان در زمینه تولید خرما در استان بوشهر مقام اول را داراست برازجان دارای 280 000 اصله نخل می باشد که از این میان تعداد 30000 اصله آن ثمری با تولید 10000 تن در سال است. در مورد کاشت و برداشت تنباکو نیز دشتستان مقام اول را در میان شهرستان های استان را دار می باشد. تنباکوی برازجان از لحاظ مرغوبیت در ایران شناخته شده است.

برخی از آثار تاریخی برازجان

کاخ کوروش

به فاصله یک کیلومتری جنوب غرب برازجان در محلی به نام چرخاب و حوالی تپه باستانی موسوم به تل مر آثاری از بقایای کاخ کوروش قرار دارد این اثر در بهار سال 1350 نخست به طور اتفاقی و سپس در اثر حفاریات باستان شناسی کشف گردید.

کاخ سنگ سیاه

به فاصله 12 کیلومتری شمال برازجان و در نزدیکی روستای جتوط وجود دراد که در اوائل سال 1350 هـ ش در این منطقه کشف گردید و مربوط به دوره هخامنشیان می باشد.

بقعه شاهزاده ابراهیم

بقعه امامزاده ابراهیم که در میان مردم محل به شاهزاده ابراهیم معروف است در 12 کیلومتری جنوب برازجان و در دامنه ی ارتفاعات گیسکان قرار دار طبق روایات تاریخی و سینه به سینه امامزاده ابراهیم فرزند حضرت امام موسی کاظم (ع) است

سرای مشیر(دژ برازجان)

از ابنیه های باشکوه دروه قاجاریه به شمار می رود و در سال 1288 هـ ق به دستور حاج میرزا ابوالحسن خان مشیرالملک شیرازی با هزینه معادل چهل هزار تومان و با معماری مرحوم حاج محمد رحیم شیرازی ساخته شد.(فخرایی، 1373، 472 و 480 و 485 و 499)

مراکز آموزش عالی

الف) دانشگاه پیام نور واحد برازجان ب) دانشگاه علمی کاربردی ج) دانشگاه آزاد واحد برازجان
د) دانشکده کشاورزی ه) مرکز تربیت معلم شهید رجایی و) مدرسه علمیه 14 معصوم و مدرسه علمیه حضرت
رقیه (8)

کتابخانه ها

الف) کتابخانه مرکزی شهر برازجان ب) کتابخانه شهید بهشتی ج) کتابخانه شهرداری (8)

بیمارستان ها

الف) بیمارستان 17 شهریور در فروردین سال 1346 با نام بیمارستان 25 شهریور افتتاح گردید نام بیمارستان با به
ثمر رسیدن انقلاب اسلامی از سال 1358 به بیمارستان 17 شهریور تغییر پیدا کرد.
ب) بیمارستان مهر برازجان وابسته به سازمان تامین اجتماعی و در سال 1375 تاسیس شده است.
ج) بیمارستان شهید صادق گنجی در مرداد ماه 92 به بهره برداری رسیده است. (9)

نتیجه

بررسی این شهر نشان می دهد دارای تاریخی طولانی بوده و همچنین از جایگاه ویژه ای برخوردار بوده است. اما امروزه جزء مناطق محروم کشور محسوب می شود و به نظر می رسد با شناخت توانایی این منطقه می توان زمینه های ایجاد شغل را برای جوانان منطقه فراهم آورد. از لحاظ گردشگری استان بوشهر و شهر برازجان از قابلیت بالایی برای جذب گردشگر در فصل زمستان و اوایل بهار که هوای منطقه بسیار مطلوب می باشد را دارا است که نیاز به تلاش بیشتر مسئولین در این زمینه می باشد.

1) اتابک زاده، سروش، جایگاه دشتستان در سرزمین ایران، نوید شیراز، شیراز، 1373.

2) شهرسبزی، اسماعیل، دلاوران دشتستانی، نوید شیراز، شیراز، 1383.

3) فخرایی، محمد جواد، دشتستان در گذر تاریخ، نوید شیراز، شیراز، 1383.

4) کازرونی، ماشاءالله، دشتستان در نهضت ملی و انقلاب اسلامی ایران، موعود اسلام، قم، 1387.

5) نوبان، مهرالزمان (غزاله)، وجه تسمیه شهرها و روستاهای ایران، ناشر حسین علی نوبان، بی جا، 1365.

7) BORZJANCITY.IR 94/2/20

8) WIKIPEDIA.ORG 94/2/20

9) ETTEHADJONOUB.IR